

1983
6 Wx1

"Kronijck"

VERSLAG VAN DE ALGRMENE LEDENVERGADERING VAN DE OUDHEIDKUNDIGE KRING VOORST

gehouden Op 23 maart 1983 in zaal "de Kroon" te Twello.

Aanwezig waren: de bestuursleden mevr. Dulack, de heren Bessels (penningmeester) Fransen (secretaris), ten Hove, Lubberts (voorzitter) en Rengersen. Aan overige leden en belangstellenden waren 34 personen aanwezig.

1. Opening en agendum.

Op 19.30 uur opent de voorzitter de vergadering en heet de aanwezigen welkom. Hij deelt mede dat de heer Kloosterboer verhinderd is de vergadering bij te wonen wegens ziekte en daarom niet de vergadering kan voorzitten en wenst hem van harte beterschap toe. Bericht van verhindering is ontvangen van de heer L. Sevenster.

2. Mededelingen en ingekomen stukken.

De voorzitter memoreert de activiteiten met betrekking tot de deelname van de Oudheidkundige Kring in de gemeentelijke monumentencommissie.

Spreker meldt vervolgens de ontvangst van een brief van de heer L. Sevenster te Twello, gericht aan het bestuur. Deze brief bevat een aantal suggesties. Genoemd worden in de eerste plaats ideeën om tot een verdere verbetering van het blad "Kronyck" te kernen* Het bestuur beraadt zich hierover. Gezien het kostenaspect valt het te verwachten, dat de voorstellen tot verbetering in afgeslankte vorm zullen worden toegepast» De brief van de heer Sevenster bevat voorts voorstellen omtrent de vorming van een foto-archief door de Oudheidkundige Kring, waarbij tevens mogelijkheden worden geschapen tot inzage door leden en publiek. Dit voorstel zal nog nader binnen het bestuur worden besproken.

3. a. Jaarverslag

Het jaarverslag van de secretaris wordt zonder discussie voor kennisgeving aangenomen.

b. Financiëel overzicht van de penningmeester.

De penningmeester geeft vervolgens een toelichting op het exploitatieoverzicht en de staat van bezittingen en schulden. Het financiële overzicht wordt voor kennisgeving aangenomen.

4. Verslag van de kascommissie.

Nadat van de zijde van de kascommissie verslag is gedaan van het onderzoek van de boeken en bescheiden en de boekhouding in orde is verklaard, dankt de voorzitter de penningmeester en de kascommissie voor hun werkzaamheden.

5. Benoeming kascommissie,

Aftredend is mevrouw J.G. Kempink, in haar plaats wordt benoemd de heer H.H. Peters.

6. Bestuursverkiezing.

Aftredend zijn de heren A.J. Fransen en H.J. ten Hove (beiden herkiesbaar). De voorzitter stelt voor beide heren te benoemen. Aangezien niemand uit de vergadering zich tegen de benoeming verklaart, worden zij vervolgens benoemd.

7. Rondvraag.

De heer Huisman informeert naar de mogelijkheid dat de Oudheidkundige Kring meer activiteiten gaat ontwikkelen. De voorzitter antwoordt dat het bestuur meer aandacht zal gaan schenken aan initiatieven om te komen tot de vorming van werkgroepen.

Gedacht wordt aan een hobbylijst, waarmee bereikt kan worden, dat leden met een gelijk gerichte hobby of oudheidkundige belangstelling, met elkaar in contact kunnen komen. Als voorbeeld kan het boerderij-namen-onderzoek worden genoemd. Op een desbetreffende vraag van de heer ten Hove, gericht aan de aanwezigen in de zaal, blijken enkele personen bereid te zijn in samenwerking met anderen, deel te nemen aan zo'n initiatief.

8. Sluiting huishoudelijk gedeelte.

De voorzitter dankt de vergadering voor de discussie en sluit de vergadering. Na de pauze krijgt de heer H.J. Beekman te Twello het woord. Inleider is bestuurslid van de "Stichting behoud Havekes Mölle" te Twello en geeft aan de hand van dia's een boeiende en duidelijke uiteenzetting over de diverse molentypen in Nederland en over de historie van de Duistervoordse molen te Twello. De "Havekes Mölle" of "Molen van Fakkert" in de wijk Duistervoorde is de laatst overgebleven windkorenmolen van Twello.

Dankzij de inspanning van de burgerij, de overheid, genoemde stichting en vrijwilligers van de muziekvereniging "St. Caecilia", alsmede diverse instanties, zal het mogelijk zijn deze molen voor de toekomst te behouden, ook al zullen nog diverse moeilijkheden overwonnen moeten worden.

Na deze lezing sluit de voorzitter met een kort dankwoord en onder aanbieding van een attentie aan de inleider, de avond om omstreeks 22.30 uur.

DE GEMEENTELIJKE MONUMENTENCOMISSIE.

Reeds jaren kent ons land de wet op de Rijksmonumenten. In elke gemeente werd een lijst aangelegd van die monumentale bouwwerken, die voor het nageslacht bewaard dienden te worden. Naast kerken, kloosters en kastelen bevat de lijst waardevolle boerderijen en woonhuizen, die op de Rijkslijst geplaatst werden vanwege hun architectonische en/of historische waarde. Voor deze monumenten stelt het rijk elk jaar een budget vast, waaruit de subsidies kunnen worden verstrekt. Ook de provincie geeft subsidie door middel van de Subsidieregeling Landelijke Bouwkunst. Voor Gelderland was dat fl. 400.000,-- in 1982. Voordat de provincie subsidie verleent, moet het betreffende pand geplaatst worden op de Gemeentelijke Monumentenlijst. In diverse raadsvergaderingen is de wens uitgesproken, dat ook in de gemeente Voorst een gemeentelijke monumentenlijst diende te komen. De gemeenteraad van Voorst keurde op 25 januari 1982 het voorstel van burgemeester en wethouders van 3 november 1981, nr. 199, goed. Dit voorstel was: "Het vaststellen van het besluit, dat er een gemeentelijke monumentencommissie van advies en bijstand werd ingesteld".

De volgende leden hebben zitting in de gem. mon. comm.:

1. Voorzitter G. Panhuis, wethouder
2. lid mevrouw M.I. Lagerweij-van de Wolf, raadslid
3. lid H. Mooibroek, secretariaatsmedewerker van de Gelderse monumentencommissie.
4. lid H.J. ten Hove, bestuurslid van de Oudheidkundige Kring gemeente Voorst.
5. lid L. Sevenster, lid van de Oudheidkundige Kring gemeente

Voorst.

De commissie wordt bijgestaan door de heer C.L.J. Rijndorp, medewerker afdeling Algemene Zaken, die belast is met de secretariaatswerkzaamheden en door de heer H. Martens, adj. chef van de afdeling bouw- en woningtoezicht van gemeentewerken.

De werkwijze van de commissie.

De commissie vergadert om de 4 tot 6 weken ten gemeentehuize gedurende een middag. De heren ten Hove en Sevenster doen het veldwerk en bekijken elk landelijk bouwkundig object en maken een aantekening op een kaart wanneer het betreffende gebouw de moeite van het bespreken waard is. Daarna wordt het huis of de boerderij van 2 á 3 kanten gefotografeerd.

Deze foto's, formaat 13 x 18 cm, worden tijdens de vergadering van de commissie besproken.

Op grond van bouwkundige en/of historische gronden wordt een kwalifikatie gemaakt in A, B of C,

A = 't object dient voorgedragen te worden voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst.

B = 't gebouw is zeer de moeite waard, doch wordt niet voorgedragen.

C = 't huis heeft geen bouwkundige of historische waarde.

Begonnen werd in het noordelijk deel van de gemeente Voorst en in de periode juni '82 - Januari '83 is het gebied rond de dorpen Nijbroek en Terwolde ten noorden van de Vaassenseweg besproken.

Wanneer alle objecten in de gemeente Voorst bekeken zijn, zal de commissie een lijst moeten opstellen van die gebouwen, die zij voordraagt voor plaatsing op de gem. monumentenlijst. De lijst zal worden aangeboden aan het college van burgemeester en wethouders, die daarna de inspraakprocedure van de eigenaren van de objecten zal organiseren,

Naast bovenvermelde werkzaamheden geeft de commissie momenteel ook advies aan het college betreffende zaken als rietendakensubsidie, sloop van gebouwen die een monumentale of een historische waarde hebben, maar nog niet op de monumentenlijst geplaatst zijn.

L. Sevenster, Twello

KDNSTSCHATTEN IN DE REGIO.

Jarenlang waren de verzamelingen bij musea en collectioneers dusdanig beschermd, dat slechts weinigen kennis konden nemen van wat er aanwezig was. Heden ten dage is er veel meer openheid, men is genegen zijn topstukken aan geïnteresseerden te tonen, men wil anderen laten genieten van datgene wat men met veel moeite en kosten verzameld heeft.

Op zoek naar afbeeldingen, plattegronden, oude kaarten, foto's en schilderijen van Overijsselse landhuizen en havezaten kom ik vaak op het spoor van afbeeldingen van typische plekjes uit de gemeente Voorst. Tot nu toe schonk ik weinig of geen aandacht aan de prenten uit het Gelderse. Als lid van de gemeentelijke monumentencommissie meen ik die zaken te moeten vermelden, die voor de leden van onze vereniging van belang zouden kunnen zijn. In enkele artikelen wil ik u op de hoogte brengen van Kunstschatten in de regio.

Deel I:

Het gemeentemuseum in Arnhem.

Aan de Utrechtseweg in Arnhem ligt het gemeentemuseum van Arnhem. Het museum bevat niet alleen een grote provinciale archeologische verzameling, doch ook een grote collectie schilderijen en vele antieke voorwerpen. De zalen met het Arnheems zilver zijn zeer de moeite waard. Omdat ik zeer geïnteresseerd was in de verzameling prenten, gravures, litho's en tekeningen uit het Prentenkabinet, wendde ik mij in december 1982, na een telefonische afspraak, tot de heer R. Borman, die naast de archeologische afdeling ook het Prentenkabinet beheert. Hij toonde mij in de Studiezaal de kaartenbakken met alle gegevens uit het Prentenkabinet. Elke kaart van een prent heeft naast de technische gegevens een foto, zodat men snel kan zien welke informatie men wenst.

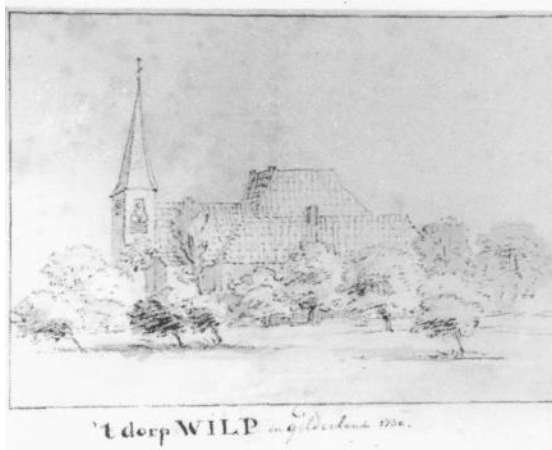
De fiches zijn gerubiceerd naar gemeente en tevens naar de maker van de prent. Wenst men een bepaalde tekening te bekijken, dan wordt deze uit de kluis gehaald, waarna men hem kan bestuderen. De gehele collectie is in grote portefeuilles opgeborgen, alle prenten zitten in stevige passe-partouts.

Door mijn goede contacten met de heer Borman kreeg ik de gelegenheid alle afbeeldingen uit de gemeente Voorst te fotograferen onder het toezicht van de heer van Dijk, die medewerker van het museum is. Onderstaand treft u een lijst aan van de afbeeldingen die in december '82 in het gemeentemuseum in Arnhem fotografeerde:

1. Watermolen bij oorst, 1942
druk voor de ster - N. van der Jagt.
 2. Het Huis de Poll, 1864
gravure door J.A. Boland.
 3. De tuin van 't Huis de Poll, 1779
gravure door J. Verstegen / N. van der Meer jr.
-

Nr. 15 De Nijenbeek.

Nr.12 't dorp Wilp.

Nr.9 Huis De Biele.

Nr. 21 't Huis Nieuwebeek.

4. Huis de Lathmer, 18e eeuw
gewassen pentekening, anoniem
 5. Kasteel de Lathmer, 18e eeuw
potloodtekening op grijs papier, anoniem
 6. Kerk te Voorst, 't dorp Voorst
zwart krijt tekening door W. Helders
 7. 't dorp Voorst één uur van Zutphen, 1720
gewassen pentekening door F. Berkhuis/J. Stellingwerf.
 8. 't Huis Fransenburg bij Nijbroek, ± 1771
gravure door J. Greenwood
 9. Huis de Biele, 1720 (de Beele)
De Biele één uur van Zutphen bij 't dorp Voorst
pentekening door F. Berkhuis 1720
 10. Nu het Gerichthuis bij Gietelo op de Veluwe 2 uren van Zutphen, 1723
gewassen pentekening, anoniem
 11. 't Huis Fransenburg bij Nijbroek, 18e eeuw
gewassen pentekening door C. Pronk
 12. 't dorp Wilp in Gelderland, 1730
gewassen pentekening, anoniem
 13. Den Yperenberg (kasteelboerderij bij Wilp a/d IJssel)
gewassen pentekening door P. v.d. Kloet, 1776
 14. 't Huis Leeuwenberg bij Wilp, 1753
gewassen pentekening door C. Pronk
- Het gemeentemuseum in Arnhem bezit een aantal bladzijden uit het tekenboek van J. Craandijk, die samen met P.A. Schipperus ons land doorkruiste in de jaren 1870 - 1880. Als resultaat van hun reizen publiceerden zij "Wandelingen door Nederland met pen en potlood", circa 1875.
- 15 t/m 20 Potloodtekeningen van de Nijenbeek door J. Craandijk.
21. 't Huis Nieuwbeek (Nijenbeek), gem. Voorst, 19e eeuw.
aquarel, anoniem
 22. Het Slot Nljenbeek door A.V.H. de Nat, gravure
 23. Kasteel Nijenbeek (naar de gravure van de Nat)
potloodtekening door A.W.M.C. Verhuell (1822 - 1897).

Het is de bedoeling, dat de foto's die ik gemaakt heb van de prenten, gravures en tekeningen met topografische afbeeldingen verzameld zullen worden door de Oudheidkundige Kring.

L. Sevenster, Twello

VOOHSST IN DE SPIEGEL DER GESCHIEDENIS.

5e aflevering.

De ontwikkeling van de Voorster dorpen.

De oorsprong en het ontstaan van de tegenwoordige gemeenten met zijn kerspeldorpen is ongeveer terug te voeren tot midden 11e eeuw, als het bestuur van deze landstreek via de Frankische koningen en Duitse keizer in handen komt van Graven van Holland, Graven van Gelre en Bisschoppen van Utrecht. In die tijd lag het bestuur voornamelijk in handen van een schout en het gebied het welke hij bestuurde heette Schoutambt.

Oorspronkelijk nog dun bevolkt, doch door de invloed der kerk en de Gelderse Graven aanzienlijk toegenomen, verrezen er meerdere kerken, met als gevolg, meer buurtschappen en dorpen. Deze ontwikkeling heeft zich hoofdzakelijk in de 12e en 13e eeuw voltrokken. Werd er voordien nog meest melding gemaakt van "ecclesia", in de 12e eeuw en daarna wordt er meer van "parochia" gesproken. Het ontstaan van de 4 dorpen Voorst, Wilp, Twello en Terwolde dagtekent dan ook al van voor de 13e eeuw, echter met uitzondering van het dorp Nijbroek, dat in de 14e eeuw een zelfstandig richterampt werd, voordien was het een deel van het kerspel Terwolde. Nijbroek ontving in 1328 van de Hertog van Gelre een landbrief en werd toen een zelfstandig dorp. In 1339 werd de kapel vergroot en kreeg het een eigen pastoor. Het bleef echter nog geruime tijd een klein dorp, doch na de aanleg van de bandijk langs de IJssel, van Klarenbeek tot Wapenveld, in 1370, ontwikkelde het dorp zich gaande weg.

Twello, uitgaanscentrum voor patriciërs.

Het dorp Twello wordt het eerst velmeld gevonden in een register van inkomsten van de Proostdij St. Pieter te Utrecht in het laatst der 13e eeuw.

Wij kunnen dan ook wel aannemen, dat de landbouw al een voorname factor in de ontwikkeling van deze landstreek was, gezien de vele hoven, die in deze omgeving aanwezig waren en deze, tesamen met veel bosrijk gebied, maakt het duidelijk, dat hier namen voorkomen als Voorst, Busslo, Gietelo, Veenhuis, Twello (Veenlo), Witte veen, Borre's veen en Terwolde.

Bij de ontginning deed zich echter de behoefte gevoelen, dat de grond, welke door de IJssel, met de klei hiervan gevoed, ook bij hoge waterstand beschermd moest worden en daarom werd in 1383 de bandijk aangelegd van Klarenbeek tot Wapenveld. Hierdoor werd ook het noordelijk gedeelte van dit gebied met name Nijbroek, voor ontginning opengesteld.

Het dorp Twello bleef echter eeuwenlang een gering dorp, althans, in het jaar 1741 wordt het nog aangeduid als een zeer gering dorpje, in de 13e eeuw Veeloe genoemd. Toch is het reeds vele eeuwen de woonplaats geweest van vele adellijke en voorname invloedrijke families, inzonderheid de patriciërs uit Deventer, die van Twello en zijn omgeving hun uitgaanscentrum maakten. Wij noemen hier enkele vooraanstaande geslachten die in Deventer woonden, doch hier in Twello hun buitenverblijf des zomers betrokken: Boedeker, v. Twickelo, Hackfort op het Veenhuys, van Apeldoorn, Steenberg en op Duistervoorde, Averenck, Doys, Marienburgh, Ribbius op Schadewijk, Doys en v. Hövell op Weseveld, Schim-melpenninck, v. Heerdt en Birnie op Hunderen, v. Rheede en Coldewey op Perke-laar, enz.

Twello is dan ook vanaf de vroegste tijd overwegend op Deventer georienteerd geweest. Gunstig aan de verbindingsweg Amsterdam-Twente-Duitsland en centraal in de driehoek Deventer-Apeldoorn-Zutphen, heeft het dorp zich langzaam ontwikkeld tot het voornaamste kerspeldorp van de gemeente Voorst.

Bron: gegevens, verzameld door de heer J. Kedde.
(wordt vervolgd)

SPOORWEGONGELUK TE TWELLO.

Zaterdagavond, tusschen half negen en negen uur, het mistte zwaar, is bij het station Twello de, om 6.40 uit Amsterdam naar Rheine vertrekkende sneltrein, die te Amersfoort aansluiting heeft met den van hier komende sneltrein, met den lokaaltrein Almelo-Apeldoorn in botsing gekomen. Deze beide treinen passeerden elkander gewoonlijk te Bathmen (station), doch door vertraging in den dienst van den sneltrein, was de lokaaltrein bij aankomst van deze trein reeds te Twello en stond daar, omdat de wisselwachter E. verzuimd had, den wissel om te leggen, op een verkeerd spoor.

De machinist van den sneltrein die te Twello niet stop, ontdekte den aldaar staanden lokaaltrein; hij remde met alle kracht en heeft dus ongetwijfeld de ramp zeer beperkt. Toch was de botzing ontzettend; met een hevigen schok stotten de twee locomotieven tegen elkander aan, zoodat de bagagewagen van den sneltrein over den eersten wagen van dezen trein heenschoof en het voorste gedeelte geheel vergruizeld werd. Twee passagiers, de heeren Broekhuis (tabakshandelaar) en Tigchelaar (assuradeur), beiden ongehuwd en te Deventer wonende, terugkeerend uit Parijs van een plezierreisje, zijn gedood. Een der lijken werd

aan den weg gevonden. Vele passagiers zijn min of meer ernstig gewond naar het ziekenhuis te Twello vervoerd en daar verpleegd.

De ernstigst gewonden zijn: mejuffrouw Motké uit Enschede (minder belangrijke hoofd- en beenwond); de heer Jacobson, uit Charlottenburg, (beide beenen gebroken een op twee plaatsen); de heer Schreuder, spoorwegambtenaar te Utrecht, (dubbele beenbreuk); de heer Vis, boekhandelaar te Amsterdam (buik-, hoofdwond, gekneusd been).

Geneeskundige hulp was spoedig op de plaats des onheils aanwezig. Behalve de dokters van Twello, waren er telefonisch doktoren ontboden uit Deventer. Een te Apeldoorn teruggebrachte stoker van den locaaltrein kon, zoo meldt men ons van daar, van schrik niet spreken, noch zich bewegen. Het treinpersoneel heeft overigens geen letsel. De machinisten van den stilstaanden trein hebben zich kunnen redden, door van hun trein af te springen.

De plaats des onheils was weldra zwart van de menschen. Wel 2000 fietsen stonden in den omtrek. Ploegen werklieden togen onmiddellijk aan het opruimingswerk. De officier van justitie te Zutphen was Zondagmorgen te Twello en heeft den waarnemenden chef en wisselwachter in verhoor genomen. Aan hetgeen de Telegraaf over het ongeluk mededeelt is het volgende ontleend: de locomotieven liepen in elkander en een vreeselijke schok volgde. De stilstaande trein werd een eind achteruit geslingerd. Door den schok raakte de bagagewage van den sneltrein los, lipe op de machine, bonsde terug, werd op het eerstvolgende rijtuig, een zoogenaamde Hanoveraan, geworpen, en onder een vreeselijk gekraak, zakte deze in elkaar. De linkerkant bleef gespaard, de rechterkant geheel verbrijzeld. Van 2 eerste klas rijtuigen en een tweede klas rijtuig bleef niet veel over. De passagiers in dit rijtuig werden dan ook gedood of zwaar gewond.

Een deerniswekkend schouwspel vertoonde zich na de ramp aan het oog van de verschillende omstanders. Overal lagen splinters en stukken hout. De passagiers uit den stilstaanden trein, die gelukkig slechts licht beschadigd werd, liepen evenals die uit de achterste wagens van den sneltrein, verschrikt door elkaar, en van onder den bagagewagen, die over het 1e en 2e klas rijtuig geschoven was, klonken hartverscheurende kreten. Gelukkig was er spoedig hulp. Dr. de Rook werd gewaarschuwd en met eenige zusters van het ziekenhuis van Voorst en Twello, verscheen hij op het terrein. Aan zijn kalm optreden was het voornamelijk te danken, dat het reddingswerk terstond ijverig en doeltreffend werd aangevangen.

Terwijl men bezig was met bijlen, houweelen en zagen de menschen onder den chaos vandaan te halen, verbond hij intusschen de minder ernstig gewonden. Betrekkelijk vlug had men de gewonden van onder den bagagewagen. Mej. Motké moest echter uitgezaagd worden, evenals eene andere dame, die eene wonderlijke redding had. Anderhalf uur ging er mee heen om haar los te krijgen en daar zij vreeselijk kermde, meende Dr. de Rook met een zeer ernstig gekwetste te doen te hebben. Wie beschrijft echter zijn verbazing toen zij eensklaps toen zij bevrijd was, opstond en met loshangende haren in het rond danste. Zij was ongedeerd, groote moeite had men ook met het bevrijden van het lijk van den heer Broekhuis.

Een woord van hulde aan Dr. de Rook en zijne kranige helpsters is hier zeker niet van onpas. Er kwamen eenige doctoren uit Apeldoorn en Deventer, maar het voornaamste werk was al verricht. Van Dr. de Rook vernemen wij, dat de toestand van de gekwetsten bevredigend is. De temperatuur was gisteren goed. De dokter vertelde ons ook dat de beide heeren, die het leven bij het ongeluk hebben gelaten, terstond dood hebben moeten zijn. Hij had bij heb geconstateerd kaak- en armverplettering en beenfractuur. Een tragisch oogenblik was het vooral toen mevrouw Broekhuis, die niet wist dat haar eenige zoon dood was, tot hem wilde worden toegelaten.

Over het vrije, kromme spoor werd zoo spoedig mogelijk een hulp trein met passagiers naar Deventer doorgezonden. Vooral in Deventer, Almelo en Enschede heerschte groote angst, daar met dezen trein uit Amsterdam, Utrecht, den Haag enz. vele menschen meekomen, die de kerstvacantie elders kwamen doorbrengen. Den gehelen nacht reden er onophoudelijk van Deventer rijtuigen heen en weer en Zondagmorgen kwamen met den eersten trein verschillende familieleden van de gewonden.

Zondag had het verkeer wederom geregeld plaats. Van alle kanten uit den omtrek kwamen nieuwsgierigen een kijkje nemen. Voor eenige jaren heeft, zoals velen zich nog zullen herinneren, in de onmiddellijke nabijheid van Twello n.l. bij Teuge eveneens een spoorwegongeluk plaats gehad, waarbij echter geen menschenlevens vielen te betreuren.
